

องค์ประกอบ รูปแบบ และกระบวนการสร้างเครือข่ายการวิจัยเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน*

The Factor, Model, and Creating Process Research Network for Sustainable Development

¹พระสุธีรัตนบัณฑิต (อาภากรโ) และ พระพรหมบัณฑิต (ธมฺมจิตฺโต)

¹Phra Sutheerattanabundit (Abhakaro) and

Phra Brahmmapandit (Dhammacitto)

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

¹Corresponding Author. Email: suthito@yahoo.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ คือ เพื่อศึกษาวิเคราะห์องค์ประกอบและรูปแบบการวิจัยการศึกษาที่สอดคล้องกับการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 และการพัฒนาที่ยั่งยืน เพื่อพัฒนาหลักสูตรและพัฒนานักวิจัยในระดับอุดมศึกษาที่สอดคล้องกับการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 และการพัฒนาที่ยั่งยืน การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ โดยมีขั้นตอนการวิจัย 4 ขั้นตอนได้แก่ 1) การศึกษาวิเคราะห์องค์ประกอบและรูปแบบการวิจัยการศึกษาที่สอดคล้องกับการพัฒนาที่ยั่งยืนจากองค์กรต้นแบบในสังคมไทย 2) การพัฒนาหลักสูตรการวิจัยที่สอดคล้องกับการพัฒนาที่ยั่งยืนจากองค์กรต้นแบบในสังคมไทย 3) การพัฒนานักวิจัยรุ่นใหม่ 4) การเสริมสร้างเครือข่ายการวิจัย ผลการศึกษาพบว่า

องค์ประกอบและรูปแบบการวิจัยการศึกษาที่สอดคล้องกับการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 และการพัฒนาที่ยั่งยืนนั้น มีองค์ประกอบที่สำคัญ 4 ด้าน 1) องค์ประกอบด้านการบริหารงานวิจัย 2) ด้านบุคลากรและเครือข่ายการวิจัย 3) ด้านความรู้และกระบวนการวิจัย และ 4) ด้านทรัพยากรการวิจัย องค์ประกอบทั้ง 4 มีความสัมพันธ์ต่อกัน คือ บุคลากรการวิจัยจะเป็นปัจจัยที่นำไปสู่การขับเคลื่อนการวิจัยเพื่อสร้างองค์ความรู้และนวัตกรรมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ส่วนรูปแบบการวิจัยการศึกษานั้น พบว่า การวิจัยแบบ List Model ที่มีองค์ประกอบ คือ การเรียนรู้ วัตกรรมการสร้างความรู้ และการเปลี่ยนแปลงจาก

ภายใน เป็นเงื่อนไขสำคัญของการวิจัยที่สอดคล้องกับการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 และการพัฒนาที่ยั่งยืน ส่วนผลการพัฒนาหลักสูตรการวิจัยการศึกษา พบว่า หลักสูตรการวิจัยการศึกษาเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน แบบ List Model ที่คณะผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้น เป็นหลักสูตรที่สามารถสร้างกระบวนการเรียนรู้ที่เป็นจุดเริ่มต้นของการพัฒนาเพื่อนำไปสู่กระบวนการพัฒนาการวิจัยและการสร้างนวัตกรรมเพื่อความยั่งยืนได้ โดยนักวิจัยที่ผ่านการอบรมสามารถพัฒนาด้วยการพัฒนาโครงการวิจัยและสามารถพัฒนากิจกรรมการวิจัยที่นำไปสู่การพัฒนาการวิจัยที่สร้างสรรค์ได้

คำสำคัญ: การวิจัยการศึกษา; การพัฒนาที่ยั่งยืน; การเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21

Abstract

This research article has the purposes: 1) To analyze factors and models of educational research correspond to 21st century learning. 2) To develop a course that consistent with 21st century learning and educational research process for sustainable development. 3) To develop researchers and promote networks of higher educational research consistent with 21st century learning and sustainable development. The methodologies employed were action research consisted of four steps; the first was to collect data from the Best organizations and educational institutions. The second step was to create a course of educational research for sustainable development. The third step to develop potential of Researchers and the four step to create educational network from 20 organizations for sustainable development.

The results showed that 1) the factors and models of educational research that are consistent with 21st century learning and sustainable development have 4 main components: 1) Research management 2) Personnel and research network 3) Knowledge and research process and 4) Research resources. For example, Peoples will be the driving force behind knowledge and the process of learning and sustainable development towards the development of research processes for educational research and sustainable development. For educational research model, the LIST Model was composed of Learning, Innovation, Sustainable and Transformation is an important condition of creative research that is consistent with 21st century learning and sustainable development. The results of the development of educational research course correspond to 21st century learning and the educational research for sustainable development is established as Certificate in Educational Research for Sustainable Development by LIST Model. This course can be used to create a learning process at the beginning of the development process, and then create a process and methodology for development of social and science technologies innovation.

Keywords: Educational Research; Sustainable Development; 21st century learning

บทนำ

ในระดับโลก จากการรายงานของสถาบัน International Institute for Management Development (IMD) ซึ่งสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาที่ได้จัดทำรายงานสมรรถนะการศึกษาไทย ในเวทีสากล พ.ศ. 2558 ขึ้นในรูปแบบรายงานเชิงสถิติเปรียบเทียบสมรรถนะความสามารถในการแข่งขัน เพื่อสะท้อนให้เห็นสถานภาพของประเทศไทยในเวทีระดับนานาชาติ โดยใช้ดัชนีตัวชี้วัดของสถาบัน International Institute for Management Development (IMD) เป็นกรอบหลักในการวิเคราะห์เพื่อผู้บริหารและผู้ที่เกี่ยวข้องได้ใช้ประโยชน์ในการกำหนดนโยบายและวางแผนเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ ผลการวิเคราะห์พบว่า ในปี 2558 ความสามารถในการแข่งขันของประเทศไทยอยู่อันดับ 48 ดีขึ้นกว่า ปี พ.ศ. 2557 ที่ได้อันดับ 54 จากทั้งหมด 61 ประเทศ เป็นรองประเทศเพื่อนบ้าน ได้แก่ สิงคโปร์ (อันดับ 3) และมาเลเซีย (อันดับ 35) ในขณะที่ความสามารถในการแข่งขันด้านการศึกษาของประเทศไทยในภาพรวม ปี พ.ศ. 2558 IMD จัดอันดับด้านการศึกษาให้ประเทศไทยอยู่อันดับ 46 จากทั้งหมด 61 ประเทศ ดีขึ้น 6 อันดับ จากปี พ.ศ. 2557 ทั้งในด้านโอกาส ความเสมอภาคทางการศึกษาและในด้านคุณภาพการศึกษา โดย IMD พิจารณาจากเกณฑ์ต่างๆ เช่น 1) งบประมาณด้านการศึกษาต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ 2) งบประมาณด้านการศึกษาต่อประชากร 3) งบประมาณด้านการศึกษาต่อนักเรียน 4) สัดส่วนนักเรียนต่อครูในระดับประถมศึกษา 5) สัดส่วนนักเรียนต่อครูในระดับมัธยมศึกษา 6) อัตราการเข้าเรียนมัธยมศึกษา 7) ผลสัมฤทธิ์ของการอุดมศึกษา เป็นต้น

จากการรายงานของ World Economic Form: WEF ที่ระบุว่า ในปี 2557 ขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศไทยดีขึ้น สวนทางกับ “ระบบการศึกษา” ที่ยังคงถดถอย เสนอให้ประเทศไทยเดินหน้าปฏิรูป “คุณภาพประถมศึกษา-ระบบการศึกษา-การบริหารจัดการศึกษาด้านธุรกิจ” ขณะที่กลุ่มประเทศอาเซียนต่างมีผลอันดับที่ดีขึ้น มาเลเซียมีความสามารถในการแข่งขันสูงขึ้น เช่นเดียวกับฟิลิปปินส์ อินโดนีเซีย และเวียดนาม โดยใช้เกณฑ์พิจารณาจาก 3 หมวด ได้แก่ 1) ปัจจัยพื้นฐาน อาทิ สถาบันด้านเศรษฐกิจ โครงสร้างพื้นฐานฯ 2) ปัจจัยยกระดับประสิทธิภาพ อาทิ ประสิทธิภาพของตลาดแรงงาน การศึกษาขั้นสูงฯ และ 3) ปัจจัยนวัตกรรมและศักยภาพทางธุรกิจ ซึ่งจะเป็นตัวขับเคลื่อนความก้าวหน้าของประเทศ สิ่งที่น่าวิตกกังวลมากคือ คุณภาพระบบการศึกษาไทยอยู่อันดับที่ 87 ซึ่งมีอันดับถดถอย 9 อันดับ จากปี 2556 โดย WEF ยังวิเคราะห์ปัจจัยที่เป็นปัญหาอุปสรรคต่อการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของไทย 8 อันดับแรก ดังนี้ 1. ปัญหาคอร์รัปชัน 2. ความไม่มั่นคงทางการเมือง 3. ระบบราชการ 4. ความไม่ต่อเนื่องทางนโยบาย 5. ขาดความสามารถเชิงนวัตกรรม 6. ขาดระบบเชื่อมโยงโครงสร้างพื้นฐาน 7. ขาดคุณภาพการศึกษาแรงงาน และ 8. ขาดจริยธรรมการทำงานแรงงาน กล่าวโดยสรุปสมรรถนะการศึกษาไทยในเวทีสากลยังอยู่ในระดับไม่เป็นที่น่าพอใจและยังล้าหลังหลายๆ ประเทศ ทั้งด้านโอกาส คุณภาพ ความเป็นธรรม และประสิทธิภาพการจัดการศึกษา

ในระดับประเทศ จากการเสวนาระดมสมอง Thailand SDGs Forum #1 Thailand SDGs Roundtable: Global Transformation to Local Drive ซึ่งมูลนิธิมั่นพัฒนาและสำนักข่าวออนไลน์ไทยพับลิก้าร่วมกันจัดขึ้น เมื่อเดือนเมษายน 2559 ที่ผ่านมาเพื่อหาคำตอบร่วมกันในการขับเคลื่อนการพัฒนาอย่างยั่งยืนของประเทศไทยภายใต้เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) ผลจากการสัมมนาพบว่า “ไทยสอบตก การพัฒนาคน และการศึกษา” ซึ่งแสดงให้เห็นว่า การพัฒนาการศึกษาของไทยยังอยู่ในระดับที่ไม่สอดคล้องกับการพัฒนาที่ยั่งยืน ถึงแม้ว่าประเทศไทยจะมีการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการพัฒนาการศึกษาและการพัฒนาประเทศก็ตาม โดยที่สัมมนาให้ มุ่งเน้นการเชื่อมโยงระหว่างการศึกษากับการพัฒนาที่ยั่งยืน เพื่อให้สังคมไทย มีการพัฒนาคนและการจัดการศึกษาที่มีองค์ประกอบที่หลากหลายมากขึ้น ไม่ควรเน้นเฉพาะการบริหารการศึกษาที่เป็นเรื่องของคนงบประมาณ หลักสูตร และการจัดการทั่วไปเท่านั้น แต่เชื่อมโยงไปถึงองค์ประกอบอื่นๆ เช่น รัฐธรรมนูญ ความยั่งยืน และสิทธิประชาชน นอกจากนี้ ยังพบว่า กระบวนการจัดการศึกษาของไทยยังอยู่ในสภาพที่ไม่เอื้อต่อการ “พัฒนาคน” และ “การพัฒนาที่ยั่งยืน” โดยเฉพาะแผนที่กำหนดไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 และกรอบยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ที่มุ่งเน้นการพัฒนาคน การสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคม

ปัญหาการจัดการศึกษาของประเทศไทยดังกล่าวข้างต้น จะเห็นได้ว่า มีสาเหตุมาจากปัจจัยหลายประการส่วนหนึ่งนั้น คือ กระบวนการวิจัยทางการศึกษาที่ไม่สามารถสร้างสรรค์นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและการศึกษาเรียนรู้ได้ และการที่สถาบันการศึกษาไม่สามารถเชื่อมโยงความรู้และกระบวนการวิจัยไปสู่การเรียนการสอนและการพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืนได้ โดยเฉพาะอาจารย์ นักวิจัย และนิสิต นักศึกษาในระดับบัณฑิตศึกษายังขาดการเรียนรู้ และกระบวนการวิจัยที่หลากหลายเพื่อตอบสนองต่อการพัฒนาคนและสังคมได้ ดังนั้น คณะผู้วิจัย จึงสนใจที่จะศึกษาถึงการวิจัยการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาองค์ประกอบ การวิจัยการศึกษา รูปแบบ และกระบวนการวิจัยการศึกษา การพัฒนาหลักสูตร นักวิจัยการศึกษา รวมถึงการสร้างเครือข่ายการวิจัยการศึกษาของสถาบันการศึกษาในระดับอุดมศึกษาและภาคที่เกี่ยวข้อง ทั้งนี้ เพื่อนำไปสู่การพัฒนาแบบการวิจัยการศึกษาที่จะสามารถสร้างสรรค์การเรียนรู้และการเปลี่ยนแปลงเพื่อสังคมที่ยั่งยืน อันเป็นไปตามกรอบวัตถุประสงค์การวิจัยในระดับชาติในกลุ่มสาขา “การศึกษาและการสร้างสรรค์การเรียนรู้” ที่มีเป้าหมายให้ได้รูปแบบการวิจัยการศึกษาระดับประเทศ การพัฒนาศักยภาพนักวิจัยการศึกษาและการสร้างนักวิจัยการศึกษารุ่นใหม่ของไทยให้มีมาตรฐานการวิจัยระดับสากลและสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้จริง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาวิเคราะห์องค์ประกอบและรูปแบบการวิจัยการศึกษาที่สอดคล้องกับการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 และการพัฒนาที่ยั่งยืน
2. เพื่อพัฒนาหลักสูตรที่สอดคล้องกับการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 และกระบวนการวิจัยการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน
3. เพื่อพัฒนานักวิจัยและเสริมสร้างเครือข่ายการวิจัยการศึกษาในระดับอุดมศึกษาที่สอดคล้องกับการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 และการพัฒนาที่ยั่งยืน

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้ เป็นการศึกษาวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) มุ่งเน้นศึกษาการวิจัยที่มีความเกี่ยวข้องกับรูปแบบการวิจัยการศึกษา งานวิชาการเพื่อสังคม (Socially-engaged Scholarship) การเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 และการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยมีขั้นตอนการวิจัยใน 4 ขั้นตอนหลัก ได้แก่

1) การศึกษาวิเคราะห์องค์ประกอบและรูปแบบการวิจัยการศึกษาที่มีความครอบคลุมกระบวนการจัดการเรียนการสอนในระดับมหาวิทยาลัยที่เชื่อมโยงไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนและการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 โดยทำการศึกษาวิเคราะห์จากองค์กรต้นแบบ 4 องค์กรในสังคมไทย ได้แก่ สถาบันไทยพัฒนา วิทยาลัยพัฒนศาสตร์ป๋วย อึ๊งภากรณ์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ สถาบันวิมุตตยาลัย โดยพระมหาวุฒิชัย วชิรเมธี (ว. วชิรเมธี) และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) เพื่อนำไปสู่การสร้าง ความเข้าใจเกี่ยวกับการวิจัยเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

2) การพัฒนาหลักสูตรการวิจัยที่สอดคล้องกับการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 และการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยวิเคราะห์จากองค์กรต้นแบบ การสัมภาษณ์ และสนทนากลุ่มกับนักวิชาการในสังคมไทยจำนวน 25 ราย จนได้หลักสูตรประกาศนียบัตรการวิจัยเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนสำหรับมหาวิทยาลัยสงฆ์และเครือข่ายการวิจัยในสังคมไทย

3) การพัฒนานักวิจัยรุ่นใหม่ จำนวน 45 ราย จากมหาวิทยาลัยต่างๆ และเครือข่ายการวิจัย โดยมีเป้าหมายเพื่อเสริมสร้างศักยภาพการวิจัยและแนวทางการพัฒนาที่ยั่งยืนของนักวิจัย

4) การเสริมสร้างเครือข่ายการวิจัยและการพัฒนาระบบการบริหารงานวิจัยในระดับอุดมศึกษา โดยเฉพาะมหาวิทยาลัยสงฆ์และภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง จำนวน 20 แห่ง ให้สามารถพัฒนารูปแบบการเรียนรู้และศักยภาพการวิจัยเพื่อนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน

สำหรับองค์กรและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key-Informant) ประกอบด้วยตัวแทนของมหาวิทยาลัย องค์กรภาครัฐ และเอกชนที่มีบทบาทในการจัดการศึกษา การเรียนรู้ การวิจัยเพื่อสังคมอย่างยั่งยืนทั้งในระดับนโยบายและภาคปฏิบัติในสังคมไทย

ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาหลักการและรูปแบบการดำเนินการเพื่อการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 และการพัฒนาที่ยั่งยืนขององค์กรต้นแบบ ผลการศึกษาจากองค์กรต้นแบบ 4 องค์กรในสังคมไทย พบว่า

1) แนวคิดของวิทยาลัยพัฒนศาสตร์ ป๋วย อึ๊งภากรณ์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มุ่งเน้นการพัฒนาบุคคลเพื่อให้เข้าถึงความดี ความงาม ความจริง ความเสมอภาค และเป็นธรรมของสังคมตามแนวคิดจากครุกรรมารดา ถึงเชิงตระกอนของอาจารย์ป๋วย อึ๊งภากรณ์ ที่มุ่งสร้างความเป็นธรรมในสังคม โดยมีกิจกรรมการเสริมสร้างจิตอาสาหรือพัฒนาอาสาสมัครในสังคมเป็นปัจจัยที่สำคัญในการพัฒนาสังคมสู่ความยั่งยืน

2) สถาบันไทยพัฒนา ได้ส่งเสริมแนวคิดความรับผิดชอบต่อสังคม การพัฒนาเชิงบูรณาการ และการเสริมสร้างจริยธรรมแห่งการพัฒนาที่ยั่งยืนไปสู่ภาคเอกชนและบริษัทในตลาดหลักทรัพย์ เพื่อให้มีความรับผิดชอบต่อและมีจริยธรรมในการประกอบธุรกิจ พร้อมทั้งการเสริมสร้างเครือข่ายการเรียนรู้สู่สังคมในแนวใหม่ผ่านระบบเทคโนโลยีสารสนเทศกับองค์กรในระดับโลกสู่เป้าหมายการที่ยั่งยืนของสหประชาชาติ

3) สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) มุ่งเน้นการเสริมสร้างสุขภาวะ การเรียนรู้ การสร้างเครือข่ายทางสังคม เพื่อนำไปสู่การสร้างพลังการเปลี่ยนแปลงของโลกยุคใหม่ โดยเน้นการสร้างเสริมและการเรียนรู้ของสังคมมากกว่าการซ่อมบำรุงในเรื่องสุขภาวะ รวมทั้งการเสริมสร้างวิถีคิดในการทำงานเพื่อสังคมบนความร่วมมือกับภาคีด้านต่างๆ ในการผลักดันสู่นโยบายสาธารณะด้านสุขภาวะ (กาย จิต ปัญญา สังคม) และการพัฒนาที่ยั่งยืน

4) สถาบันวิมุตตยาลัย โดยพระมหาวุฒิชัย วชิรเมธี มีแนวคิดการพัฒนาเชิงพุทธและการประยุกต์ใช้คุณธรรมสากลเพื่อเสริมสร้างคุณภาพของชีวิตและการสร้างพลังแห่งปัญญาในการเรียนรู้ ซึ่งเป็นบทบาทที่สำคัญของการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 รวมทั้งการใช้หลักเมตตาแก้ปัญหาที่จะนำไปสร้างสรรค์สังคมในลักษณะของการ “ตื่นรู้ร่วมกัน” อันเป็นต้นแบบของการดำเนินชีวิตและการพัฒนาที่ยั่งยืน

กระบวนการดำเนินการขององค์กรต้นแบบเหล่านี้ มีกระบวนการขับเคลื่อนที่คล้ายคลึงกัน คือ การสร้างการเปลี่ยนแปลงจากภายในสู่ภายนอก โดยมีกระบวนการที่สำคัญ เช่น กระบวนการเรียนรู้ กระบวนการสร้างพลังตนเอง กระบวนการจิตอาสา ความรับผิดชอบต่อสังคม และกระบวนการแห่งปัญญา เป็นต้น ซึ่งกระบวนการดังกล่าว เป็นการปฏิบัติเชิงประจักษ์เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ การสร้างนวัตกรรมและการเปลี่ยนแปลง โดยมีเป้าหมาย คือ การเรียนรู้ที่นำไปสู่การพัฒนาความเป็นมนุษย์ที่แท้และการสร้างสังคมที่เป็นธรรม ยั่งยืน สอดคล้องกับการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 และการพัฒนาที่ยั่งยืน ที่นับว่าเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของการวิจัยและการเรียนรู้ในการพัฒนาสังคมในยุคใหม่

2. ผลการศึกษาองค์ประกอบและรูปแบบการวิจัยการศึกษาที่สอดคล้องกับการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 และการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยทำการศึกษาแนวคิด หลักการ และรูปแบบการส่งเสริมการ

เรียนรู้และการพัฒนาที่ยั่งยืนขององค์กรต้นแบบในสังคมไทย 4 องค์กร รวมทั้งการสัมภาษณ์ การสนทนา กลุ่มร่วมกับผู้ทรงคุณวุฒิ นักวิชาการ นักวิจัย นักพัฒนาและภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง ผลการศึกษาพบว่า

2.1 องค์ประกอบการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน มีองค์ประกอบที่สำคัญ 4 ประการ ที่สอดคล้องกับการพัฒนาที่ยั่งยืนและหลักการเรียนรู้ที่มุ่งใช้แนวคิดความรับผิดชอบ จิตอาสา และภูมิปัญญา สากลเพื่อความเป็นธรรมในสังคม คือ

- 1) องค์ประกอบด้านการบริหารงานวิจัย
- 2) องค์ประกอบด้านบุคลากรและเครือข่ายการวิจัย
- 3) องค์ประกอบด้านความรู้และกระบวนการวิจัย
- 4) องค์ประกอบด้านทรัพยากรการวิจัย

องค์ประกอบทั้ง 4 ประการดังกล่าว มีความสัมพันธ์ที่เชื่อมโยงเริ่มตั้งแต่การบริหารงานวิจัยในระดับนโยบายที่จะเป็นผู้กำหนดแนวนโยบายและกรอบการวิจัยเพื่อการเรียนรู้และการพัฒนาที่ยั่งยืน จากนั้นนำไปสู่การพัฒนาวิจัยและองค์กรเครือข่ายการวิจัย การพัฒนาองค์ความรู้และกระบวนการวิจัยที่มีประสิทธิภาพ เพื่อสร้าง “องค์ความรู้” และ “นวัตกรรม” ที่เป็นผลงานการสร้างสรรค์ของการวิจัยและการเรียนรู้ โดยมีรูปแบบการบริหารงานวิจัยที่มีประสิทธิภาพของฝ่ายต่างๆ ที่จะดำเนินการวิจัยนั้นให้เกิดประสิทธิภาพและผลลัพธ์ตามที่กำหนดไว้ ภายใต้ทรัพยากรการวิจัยที่เอื้อต่อการพัฒนาการวิจัยที่ต่อเนื่อง ในองค์ประกอบทั้ง 4 นั้น การพัฒนาบุคลากรและเครือข่ายการวิจัยหรือการพัฒนาวิจัยเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุด เพราะว่าหากบุคคลเป็นผู้ที่มีความรู้ มีคุณธรรม มีความสามารถในการดำเนินการวิจัยที่เหมาะสม ย่อมพัฒนาไปสู่การสร้างองค์ความรู้และนวัตกรรมทางสังคมได้ โดยจำเป็นต้องพัฒนานักวิจัยและเครือข่ายการวิจัยให้มีพลัง นับตั้งแต่การพัฒนาวิธีคิดเรื่องการวิจัยในระดับครอบครัว สถาบันการศึกษา ไปจนถึงระบบการทำงานในสังคมที่จะช่วยกันหล่อหลอมให้เกิดการเรียนรู้และสร้าง การเปลี่ยนแปลง ในขณะที่องค์ประกอบด้านกระบวนการบริหารงานวิจัยจะเป็นกระบวนการที่สำคัญส่งผลไปสู่การสร้างองค์ความรู้และนวัตกรรม โดยมีประเด็นการจัดการที่เกี่ยวข้อง 9 ประการ ได้แก่

- 1) นโยบายการทำวิจัย หน่วยงานหรือรัฐจำเป็นต้องมีนโยบายและการจัดทำยุทธศาสตร์การวิจัยที่ตอบสนองการพัฒนาที่ยั่งยืนหรือเป็นไปตามยุทธศาสตร์ของการพัฒนาประเทศ
- 2) การสนับสนุนการวิจัยที่มุ่งสู่เป้าหมายตามยุทธศาสตร์การวิจัย
- 3) เงินทุนวิจัย มีส่วนสำคัญต่อการสร้างสรรค์งานวิจัย ประเทศที่พัฒนาแล้วส่วนใหญ่มักจะจัดสรรงบประมาณเพื่อการวิจัยและการสร้างสรรค์นวัตกรรม ดังนั้น การบริหารทุนการวิจัยจึงมีความสำคัญต่อการสร้างสรรค์งานวิจัย
- 4) สถาบันวิจัยหรือหน่วยวิจัย ควรมีการสร้างระบบบริหารจัดการวิจัยที่เอื้อต่อวัฒนธรรมการวิจัยในมหาวิทยาลัยและสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับหน่วยงานวิจัยอื่นๆ
- 5) บุคลากรด้านการวิจัย โดยการพัฒนาคุณภาพนักวิจัยอย่างต่อเนื่อง

6) โครงสร้างพื้นฐานทางวิจัย ควรมีการพัฒนาพื้นที่ด้านกายภาพ ห้องปฏิบัติการวิจัยสถานที่ที่ทางสังคมและการเรียนรู้ รวมไปถึงเครื่องมือ อุปกรณ์ และเทคโนโลยีที่ใช้ในการทำวิจัยเพื่อเอื้อต่อกระบวนการวิจัย

7) มาตรฐานการวิจัย ได้แก่ การมีกลไกบริหารจัดการระบบวิจัยในระดับนโยบาย ระดับองค์กร มีคณะกรรมการบริหารการวิจัย หน่วยจัดการทุนวิจัยในมหาวิทยาลัย

8) การจัดการผลผลิตและการเผยแพร่งานวิจัยให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น โดยการสร้างเครือข่ายความร่วมมือเพื่อเชื่อมโยงการวิจัยกับผู้ใช้ประโยชน์จากงานวิจัย ด้วยการมีส่วนร่วมตั้งแต่กำหนดโจทย์วิจัย การร่วมปฏิบัติการวิจัย จนนำไปใช้ประโยชน์ได้

9) การประเมินผลการวิจัย หน่วยบริหารจัดการวิจัยมีการวางแผนประเมินคุณภาพงานวิจัย และผลงานวิจัยที่ตอบสนองยุทธศาสตร์และนโยบายการวิจัยที่กำหนดไว้

องค์ประกอบการวิจัยดังกล่าวนี้ มีความเกี่ยวข้องกับบุคลากร เครือข่าย นโยบาย และทรัพยากรการวิจัย ซึ่งเป็นปัจจัยที่สำคัญต่อการวิจัยและการพัฒนาที่ยั่งยืน ดังนั้น จึงจำเป็นต้องมีการให้ความสำคัญและการตระหนักถึงองค์ประกอบการวิจัยดังกล่าวและรูปแบบการวิจัยที่เหมาะสม เพื่อนำไปสู่การสร้างสรรค์และการเปลี่ยนแปลงด้านการวิจัยของสถาบันการอุดมศึกษา

2.2 รูปแบบและกระบวนการวิจัยทางการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน จากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การสนทนากลุ่ม และการพัฒนากิจกรรม/โครงการวิจัยของหน่วยงานที่เป็นกรณีศึกษาจำนวน 3 แห่ง ได้แก่ 1) สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย 2) คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครพนม 3) สำนักวิชาสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย พบว่า รูปแบบและกระบวนการวิจัยทางการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนมีรูปแบบที่สำคัญ 3 รูปแบบ เพื่อเป็นแนวทางการพัฒนากระบวนการวิจัยของสถาบันการศึกษาในระดับอุดมศึกษาและภาคีเครือข่ายการวิจัย โดยเฉพาะมหาวิทยาลัยสงฆ์ ซึ่งมีผลการศึกษาวิเคราะห์ ดังนี้

1) รูปแบบและกระบวนการวิจัยขั้นพื้นฐาน เป็นรูปแบบการวิจัยที่เป็นพื้นฐานของการวิจัยและการศึกษาวิทยานิพนธ์ของสถาบันการศึกษาที่มุ่งเน้นให้นักศึกษา และนักวิจัยรุ่นใหม่ได้ดำเนินการเพื่อสร้างความรู้พื้นฐานของการวิจัย โดยมีรูปแบบที่เกี่ยวข้องได้แก่ การวิจัยเชิงเอกสาร การวิจัยเชิงปริมาณ และการวิจัยเชิงคุณภาพ รูปแบบการวิจัยนี้มุ่งเน้นการแสวงหาความรู้ การถอดบทเรียนเพื่อต่อยอดความรู้เพื่อการพัฒนา

2) รูปแบบและกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการ เป็นรูปแบบการวิจัยที่เน้นการวิจัยเชิงปฏิบัติการเพื่อให้เกิดผลลัพธ์ของการพัฒนาองค์ความรู้ กระบวนการ และนวัตกรรมที่เป็นรูปธรรม ซึ่งสามารถพบเห็นในการทำวิจัยเพื่อพัฒนานวัตกรรมทางด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี สาธารณสุข และการพัฒนาสังคมในมิติต่างๆ นับว่าเป็นการวิจัยในระดับสูงของสถาบันการศึกษาและหน่วยงานที่ต้องการผลการวิจัยที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงในพื้นที่ทดลองและการพัฒนา โดยมีรูปแบบการวิจัยเช่น การวิจัยกึ่งทดลอง-เชิงทดลองและการวิจัยเชิงปฏิบัติการ

3) รูปแบบและกระบวนการวิจัยเชิงบูรณาการเพื่อการเรียนรู้และการพัฒนาที่ยั่งยืน เป็นรูปแบบการวิจัยที่เน้นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) โดยเป็นการวิจัยที่เน้นการสร้างการมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย ใช้ความรู้ในลักษณะของสหวิทยาการและการวิจัยเพื่อสร้างความยั่งยืนและการเปลี่ยนแปลง

รูปแบบการวิจัยทั้ง 3 รูปแบบนั้น มีความสัมพันธ์กับการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 และการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยการวิจัยเชิงพื้นฐานจะเป็นการวิจัยที่มีนักวิจัยเป็นศูนย์กลางในการแสวงหาความรู้ เพื่อนำไปสู่การต่อยอดองค์ความรู้และแนวปฏิบัติ ส่วนการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) และการวิจัยแบบบูรณาการเพื่อการเรียนรู้และการพัฒนาที่ยั่งยืน (Research for Change) นั้น เป็นกระบวนการวิจัยที่ทุกฝ่าย เป็นเจ้าภาพของร่วมกัน โดยจะมีกระบวนการศึกษาวิจัยเชิงทดลองและการปฏิบัติการเพื่อให้เกิดผลที่สามารถนำไปปฏิบัติได้จริง ผลการวิจัยจึงสามารถนำไปสู่การสร้างนวัตกรรมและนำไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืนได้

3. ผลการพัฒนาหลักสูตรที่สอดคล้องกับการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 และกระบวนการวิจัยการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนในระดับสถาบันอุดมศึกษา คณะผู้วิจัย ได้พัฒนาหลักสูตรในลักษณะของประกาศนียบัตรการวิจัยสำหรับนักวิจัยรุ่นใหม่และคณาจารย์ผู้สนใจที่จะพัฒนาระบบการวิจัยเพื่อนำไปสู่การส่งเสริมการเรียนรู้และการพัฒนาที่ยั่งยืน ซึ่งหลักสูตรดังกล่าว ได้มีการกำหนดแนวคิดและกระบวนการวิจัยที่เน้นการปฏิบัติในภาคสนามที่จะตอบโจทย์การวิจัยเพื่อไปสู่เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) โดยใช้ชื่อหลักสูตรว่า **“หลักสูตรประกาศนียบัตร การวิจัยการศึกษาเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนแบบ List Model”** (Certificate in Educational Research for Sustainable Development by List Model) สำหรับรายวิชาที่พัฒนาในหลักสูตรประกอบด้วย 4 รายวิชาที่สำคัญ คือ

- 1) การพัฒนาที่ยั่งยืนในโลกสมัยใหม่
- 2) ระเบียบวิธีวิจัยเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน
- 3) สัมมนาการวิจัยเพื่อการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 และ
- 4) ปฏิบัติการวิจัยแบบ List Model

โดยมีองค์ประกอบ สาระสำคัญของหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ตามแบบ List Model คือ

1) Learning การเรียนรู้ กล่าวคือ เป็นการส่งเสริมให้ผู้เข้ารับการอบรมได้เข้าใจถึง การเรียนรู้ว่าเป็นการสร้างองค์ความรู้และกระบวนการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นกับบุคคล องค์กร และสังคม เพื่อให้ทุกฝ่ายเกิดความเข้าใจและมีแนวปฏิบัติในการที่จะพัฒนาตนเองและสังคมให้มีความก้าวหน้า นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงและการกำหนดเป้าหมายร่วมกัน ดังนั้น การเรียนรู้ จึงเป็นจุดเริ่มต้นของการพัฒนา การค้นหาข้อเท็จจริงและปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น (วิจัย) เพื่อนำไปสู่กระบวนการและวิธีการวิธีการที่เหมาะสมกับการวิจัยและการพัฒนาสังคม

2) Innovation นวัตกรรมและการสร้างสรรค์ เป็นการส่งเสริมให้ผู้เข้ารับการอบรมได้เข้าใจถึงการพัฒนา นวัตกรรมว่า เป็นการนำความรู้และกระบวนการที่ได้จากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ผักผัน วิเคราะห์การลงมือปฏิบัติการมาดำเนินการให้เป็นรูปธรรม ผลจากการพัฒนาและการสร้างสรรค์จักกลายเป็นนวัตกรรม ทั้งที่เป็นสินค้า นวัตกรรม และการบริการ แต่เหนืออื่นใด คือ การได้ใช้ความคิดและจินตนาการที่เป็นกระบวนการทางปัญญา ดังนั้น การมีผลงานและนวัตกรรมเกิดขึ้นการวิจัยจึงเป็นเสมือนว่า ทุกฝ่ายได้ใช้ความรู้ ความคิด จินตนาการที่นำไปสู่การปฏิบัติและผลงานเชิงนวัตกรรมที่นำไปใช้ได้จริง

3) Sustainable Action ความยั่งยืน เป็นการส่งเสริมให้ผู้เข้ารับการอบรมได้เข้าใจถึงสถานการณ์ของโลกปัจจุบันว่า มีปัญหาความไม่ยั่งยืนทั้งในด้านสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม เทคโนโลยี และการเรียนรู้ของ ผู้คน การตระหนัก ความรับผิดชอบ และการมีกระบวนการที่นำไปสู่ความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติและความเป็นธรรมในสังคม จะทำให้สังคมและระบบนิเวศเกิดดุลยภาพ ดังนั้น การสร้างนวัตกรรมและพลังงานทางสังคมที่คำนึงถึงคนรุ่นต่อไปและอนาคตของโลก จะทำให้สังคมการพัฒนาที่สมดุล

4) Transformation การเปลี่ยนแปลงอย่างสร้างสรรค์ เป็นการส่งเสริมให้ผู้เข้ารับการอบรมได้ เข้าใจถึงการเปลี่ยนแปลงจากภายในของบุคคลและสังคมที่จะทำให้โลกเปลี่ยนไปในทิศทางที่เหมาะสม การทำให้บุคคลและสังคมมีการพัฒนาและการเปลี่ยนแปลงอย่างสร้างสรรค์นั้น จะนำไปสู่การเป็นสังคมที่มี คุณภาพ ปัจจัยพื้นฐานดังกล่าวมาจากความรับผิดชอบ ความยุติธรรม และการแบ่งปันของผู้คนในสังคม การคำนึงถึงผลประโยชน์แต่เพียงฝ่ายเดียวมิใช่การสร้างสรรค์ที่ก่อให้เกิดความยั่งยืนและความสุขของผู้คนใน สังคม การเปลี่ยนแปลงที่แท้เกิดจากการความรัก ความเมตตา และปัญญาสาธารณะที่ทำให้ทุกฝ่ายมี อนาคตที่ตีร่วมกัน

4. ผลการพัฒนาวิจัยและเสริมสร้างเครือข่ายการวิจัยการศึกษาในระดับอุดมศึกษาที่ สอดคล้องกับการวิจัย การเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 และการพัฒนาที่ยั่งยืน ผลการดำเนินการพบว่า ผู้เข้ารับการอบรมจำนวน 45 ราย มีความรู้ ทักษะ และกระบวนการวิจัยที่เหมาะสมสอดคล้องกับการเรียน รู้ในศตวรรษที่ 21 และการพัฒนาที่ยั่งยืน รวมทั้งมีแนวคิดต่อกระบวนการวิจัยอย่างสร้างสรรค์เพิ่มขึ้นจาก การประเมินก่อนการฝึกอบรม โดยผู้เข้ารับการอบรมเชิงปฏิบัติตามหลักสูตรประกาศนียบัตรการวิจัยการ ศึกษาเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนแบบ List Model มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการวิจัยแบบ List Model โดยก่อนเข้ารับการอบรมมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 40.06 คะแนน และหลังจากการฝึกอบรมพบว่า มีคะแนน เฉลี่ยสูงขึ้นเป็น 44.63 คะแนน โดยมีคะแนนความต่างอยู่ที่ 4.60 คะแนน ซึ่งถือว่า มีคะแนนความรู้เกี่ยวกับกระบวนการวิจัยอยู่ในระดับสูง

การเสริมสร้างเครือข่ายการวิจัยการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการ ประสานงานกับภาคีการพัฒนา สถาบันอุดมศึกษา เพื่อพัฒนาเครือข่ายการทำงานในการส่งเสริม การเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 และการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยมีเป้าหมายเพื่อให้เกิดความร่วมมือในการพัฒนาองค์กร

ความรู้ และกระบวนการวิจัยเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน เป็นการสร้างพลังจากมหาวิทยาลัยและสถาบันการศึกษาทางเลือกเพื่อให้เกิดมุมมองต่อการพัฒนาที่ยั่งยืนตามเป้าหมายของสหประชาชาติ มีหน่วยงานเข้าร่วมดำเนินการและประสานเครือข่ายจำนวน 20 สถาบัน เช่น ศูนย์ศึกษาสันติภาพและความขัดแย้ง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย วิทยาลัยพัฒนศาสตร์ป๋วย อึ๊งภากรณ์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ สาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครพนม สำนักวิชาสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ วิทยาลัยวิจัยนวัตกรรมทางการศึกษา สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณลาดกระบัง เป็นต้น ผลการดำเนินการดังกล่าว ส่งผลให้เครือข่าย โดยเฉพาะสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้พัฒนาระบบการบริหารงานวิจัยและการเชื่อมโยงเครือข่ายใน 3 ประการ คือ

1) การแลกเปลี่ยนนักวิจัย อาจารย์ ผู้ทรงคุณวุฒิในการพัฒนากิจกรรม โครงการวิจัยร่วมกัน โดยมีการประชุมหารือ การแลกเปลี่ยนข้อมูลการวิจัย การพัฒนาโครงการวิจัยเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน การติดตามประเมินผลร่วมกัน โดยมีการดำเนินการจำนวน 5 ครั้งในปี 2559- 2560

2) การพัฒนาบทความวิจัยและการจัดทำวารสารทางวิชาการเพื่อให้มีมาตรฐานตามหลักการของศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (TCI) ซึ่งวารสารในเครือข่ายประกอบด้วย วารสาร Journal of International Buddhist Studies (JIBS) ของสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย Journal of MCU Social Development (JMSD) ของหลักสูตรบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาการพัฒนาสังคม คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วารสาร สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ วารสารสันติศึกษา เป็นต้น โดยมีเครือข่ายวารสารวิชาการที่ร่วมประชุมดำเนินการร่วมกันจำนวน 8 วารสาร ในรอบปี 2560

3) การพัฒนาโครงการวิจัยร่วม โดยมีการพัฒนาโครงการวิจัยจำนวน 5 โครงการระหว่างมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย กับ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ 1 เรื่อง ได้แก่ เรื่อง “การพัฒนาเทคโนโลยีเครื่องจับยึดและพลิกคัมภีร์ใบลานอัตโนมัติสำหรับการถ่ายภาพดิจิทัลเพื่ออนุรักษ์คัมภีร์ธรรมทางพระพุทธศาสนา” ร่วมกับ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ 1 เรื่อง ได้แก่ “การพัฒนาศูนย์ส่งเสริมสุขภาพภายใต้หลักภavana 4 ของพระสงฆ์จังหวัดพิจิตร ” ร่วมกับมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย 1 เรื่อง ได้แก่ เรื่อง “Smart Farm: เทคนิคและรูปแบบการพัฒนาเครือข่ายเกษตรกรอินทรีย์วิถีพุทธจังหวัดเชียงราย” และร่วมกับ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ 1 เรื่อง ได้แก่ “การพัฒนารูปแบบความเป็นครูในศตวรรษที่ 21 บนพื้นฐานของจรรยาบรรณวิชาชีพเชิงพุทธบูรณาการ” โดย ดร.ชนันภรณ์ อารีกุล เป็นต้น

นอกจากนี้ ได้มีหน่วยงาน สถาบันการศึกษา ภาคเอกชน และองค์กรชุมชน ร่วมเป็นเครือข่ายที่เรียกว่า “SDGs University Thailand” ประกอบด้วยหน่วยงานที่สำคัญ คือ สาขาการพัฒนาสังคมและสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เป็นแกนนำหลักในการขับเคลื่อนเครือข่าย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาเครือข่ายในการ

ขับเคลื่อนการส่งเสริมการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 และการพัฒนาที่ยั่งยืน รวมทั้งการสร้างจิตสำนึกต่อสาธารณะในด้านความยั่งยืนตามเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของสหประชาชาติมีการพัฒนากิจกรรมต่างๆ เช่น การสัมมนาเพื่อความยั่งยืน การลงพื้นที่วิจัย การประสานหน่วยงานเพื่อให้แนวคิดและวิธีการปฏิบัติร่วมกันเพื่อสร้างความยั่งยืนของคน ชุมชน สิ่งแวดล้อม วิถีวัฒนธรรม และระบบเทคโนโลยี ซึ่งความสัมพันธ์ของเครือข่ายนั้นมีทั้งเครือข่ายในเชิงพื้นที่เพื่อการขับเคลื่อนพัฒนาที่ยั่งยืนและการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 และเครือข่ายเชิงประเด็นการพัฒนาที่ยั่งยืน ที่เป็นการเชื่อมโยงการทำงานของภาคีการพัฒนาภาครัฐ พระสงฆ์ ประชาสังคม กลุ่มธุรกิจในพื้นที่ เป็นต้น เพื่อเข้ามาร่วมกันขับเคลื่อนเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน

อภิปรายผลการวิจัย

การศึกษาวิเคราะห์รูปแบบการวิจัยการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนตามแบบ List Model
จากการศึกษาองค์ประกอบ รูปแบบ กระบวนการวิจัย และหลักสูตรการวิจัยการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนดังกล่าว สามารถนำมาวิเคราะห์ด้วย List Model ผลการวิเคราะห์พบว่า List Model นั้นมุ่งเน้นการแสวงหาความรู้ การสร้างนวัตกรรม การพัฒนาคุณภาพชีวิตและการสร้างดุลยภาพของสังคม โดยเชื่อมั่นว่าสังคมใดมีการเรียนรู้ มีการสร้างสรรค์นวัตกรรม ไม่ว่าจะเป็นนวัตกรรมทางสังคมหรือนวัตกรรมทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี สังคมนั้นย่อมจะมีการเปลี่ยนแปลงนำไปสู่ความรู้ การพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และวิถีวัฒนธรรมและนำพาสังคมนั้นไปสู่ความสมดุลและยั่งยืน ผลการดำเนินการพัฒนาหลักสูตรและนักวิจัยการวิจัยการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนแบบ List Model ทำให้นักวิจัย ผู้เข้าร่วมอบรมจำนวน 45 ราย และผู้ร่วมเรียนรู้อีกจำนวน 35 ราย จากมหาวิทยาลัยและองค์กรการพัฒนาที่เข้ามามีส่วนร่วมมีศักยภาพการวิจัย สามารถพัฒนาศักยภาพของตนเองด้านการวิจัยและการพัฒนาที่ยั่งยืนตามแบบ List Model ได้ และสามารถวิเคราะห์ถึงความสัมพันธ์ขององค์ประกอบใน List Model ว่าเป็นความสัมพันธ์ที่เริ่มต้นจากการเรียนรู้ (Learning) ที่นำไปสู่การแก้ไขปัญหาและการสร้างแรงบันดาลใจและทำให้เกิดการสร้างนวัตกรรม (Innovation) และนวัตกรรมและการสร้างสรรค์ที่ได้พัฒนาขึ้นนั้นจะต้องคำนึงถึงความอย่างยั่งยืนเพื่อนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่สร้างสรรค์

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

1. จากการศึกษาที่พบว่า องค์ประกอบและรูปแบบการวิจัยการศึกษาที่สอดคล้องกับการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 และการพัฒนาที่ยั่งยืนที่มี 4 องค์ประกอบสำคัญตาม List Model นั้น หน่วยงานภาครัฐ องค์กรและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย พึงกำหนดนโยบายเพื่อเสริมสร้างการนำแนวคิด องค์ประกอบ และกระบวนการวิจัยแบบ List Model ไปสู่การพัฒนากระบวนการวิจัยการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

2. หน่วยงานวิจัยของสถาบันการศึกษาในระดับอุดมศึกษา ควรมีการปรับปรุงระบบงานวิจัยให้สอดคล้องกับระบบการบริหารงานที่มี 9 ขั้นตอนสำคัญ ที่เรียกว่า ระบบนิเวศการวิจัย คือ 1) นโยบายการทำวิจัย 2) การสนับสนุนการทำวิจัยที่มุ่งสู่เป้าหมายตามยุทธศาสตร์การวิจัย 3) เงินทุนวิจัย 4) สถาบันวิจัยหรือหน่วยวิจัยที่มีการสร้างระบบบริหารจัดการวิจัยที่เอื้อต่อวัฒนธรรมการวิจัย 6) โครงสร้างพื้นฐานทางวิจัย 7) มาตรฐานการวิจัย 8) การจัดการผลผลิตและการเผยแพร่งานวิจัย และ 9) การประเมินผลการวิจัย

3. มหาวิทยาลัยต่างๆ ควรมีการพัฒนา นักวิจัยและเสริมสร้างเครือข่ายการวิจัยการศึกษาในระดับอุดมศึกษาที่สอดคล้องกับการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 และการพัฒนาที่ยั่งยืนในรูปแบบการทำงานเชิงบูรณาการเพื่อประโยชน์ของการพัฒนาสังคมมากกว่าการทำวิจัยเพื่อการตีพิมพ์ทางวิชาการเท่านั้น

4. หน่วยงานและสถาบันการศึกษาควรนำเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน 17 ของสหประชาชาติหรือ UN (Sustainable Development Goals) ประเด็นมากำหนดเป็นกรอบในการวิจัย การจัดการเรียนการสอน การจัดกิจกรรมต่างๆ เพื่อให้เกิดการขับเคลื่อนเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนในระดับนโยบายไปจนถึงองค์กรชุมชนในพื้นที่ต่างๆ

5. การพัฒนาศักยภาพของนักวิจัย โครงการวิจัย และการเรียนรู้ นิสิต นักศึกษาในระดับบัณฑิตศึกษานั้นมีความเกี่ยวข้องกับสาขาวิชาที่เรียน ดังนั้น ควรมีการนำแนวคิด หลักการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 และเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน รวมทั้งหลักพุทธธรรมมาประยุกต์ใช้ในสถาบันการศึกษา เพื่อจะทำให้เกิดการเรียนรู้และการวิจัยที่นำไปสู่การสร้างสรรค์นวัตกรรมของสังคมและการพัฒนาที่ยั่งยืน

6. องค์กรและชุมชนสามารถสร้างกระบวนการและเป้าหมายของตนเองเพื่อความยั่งยืนได้ ดังนั้น องค์กรและชุมชน ควรมีการกำหนดเป้าหมายของการพัฒนามนุษย์พื้นฐานของความสุข ความยั่งยืน และพัฒนากระบวนการที่ประกอบด้วยการเรียนรู้ที่ส่งผลต่อการพัฒนาสังคมทั้งต้นทาง กลางทาง และปลายทาง หรือเป้าหมายของการพัฒนาบุคคลและสังคม

7. องค์กรและชุมชนควรมีการพัฒนามนุษย์พื้นฐานขององค์ประกอบการเรียนรู้แบบ List Model ในการพัฒนาบุคคลและสังคม เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ การสร้างนวัตกรรม การสร้างความยั่งยืนและการเปลี่ยนแปลงจากภายใน

8. องค์กรและชุมชนควรมีการเสนอแนวคิด กระบวนการและผลลัพธ์ของการเสริมสร้างความสุขและการพัฒนาสู่ความยั่งยืนและเสริมสร้างเครือข่ายการเปลี่ยนแปลงสังคมเพื่อสร้างประโยชน์สุขของสังคมโดยภาพรวม

References

- Kaewthep, K. (2016). *Writing research articles for society*. Bangkok: Knowledge Network Institute of Thailand.
- Ngourungsi, K. (2017). Education for Sustainable Development (ESD). *Journal of the Association of Researchers*. Vol.21 No.2 May - August.
- Pinitphuwadol, k. et al. (2016). *Urgent issues of the ASEAN community: Sustainable Development*. Bangkok: The Secretariat of the House of Representatives.
- Suthisa, C. (2018). *Research for the local area with Sustainable Development*. Bangkok: The Thailand Research Fund.
- Boon-long, P. et al. (2016). *Academic for society: principles and methods*. Bangkok: Knowledge Network Institute of Thailand and The Thailand Research Fund.
- Phra Brahmaganabhorn (P.A.Payutto). (1998). *Sustainable Development*. Bangkok: Sahathammik.
- Phra Sutheeweerapandit (Abhakaro). (2017). *List Model for research and social development*. Bangkok: Buddhist Research Institute of Mahachulalongkornrajavidyalaya University.
- Siribanpitak, P. (2008). *Educational Management for Sustainable Development: Basic education in economy, society and environment*. Faculty of Education Chulalongkorn University
- Panich, W. (2015). *Trends of Educational institutions in the 21st century*. Songkhla: Office of the Secretary Faculty of Education and Liberal Arts. Hat Yai University.
- Maesincee, S. (2014). *Report of the research project on the development guidelines Thai education and preparation for the 21st century*. Bangkok: The Secretariat of the Council of Education, Ministry of Education.
- Wilber, K. (2000). *Sex Ecology Spirituality*. Boston: Shambhala Publications.
- Todaro, Michael P. (1997). *Economic Development In the Third World*. New York: Longman Inc.
- Talcott Parsons. (1991). *The Social System*. Bryan S.Turner Preface to the New Edition London: The Taylor & Francis Group.